

שכמעט הוא משום דבשלש הרגלים יש מלות שמחה מכ"ה, משא"כ צ"ה ויוכ"פ, (ויהצא ח"ה בארוכה בהלכות ר"ה) וזרחה שבהיינו הוא רק על זמן שמחה. אבל ע"כ הדברים תמוכים דאילו מלינו שזרחה הזמן הוא מכ"ה, וי"ע.

עכ"פ מצואר דזרחה הזמן כליל פוערת את המלוא הצאח ציום, אפי"פ שכליל עדיין לא הגיע זמן המלוא, זה כדברי המאירי ה"ל, דזרחה הזמן, כליל פסח פוערת את מלות ספירת העומר. ולפי"ז אפשר לומר בשו"ע הראשונים החולקים על המאירי, דמזכיר דזרחה הזמן בספירת העומר, זמן הבית שספירת העומר היא מכ"ה, היינו דס"ל כמו שהביא הרא"ש בסוכה ה"ל, דזרחה הזמן כליל אינה פוערת מלוא הצאח ציום, כיון שעדיין לא הגיע זמן המלוא, וי"ה שאין זרחה הזמן כליל פסח פוערת מלות ספירת העומר, משום שעדיין לא הגיע זמן המלוא של ספירת העומר.

ונראה עוד בזה, לפי המצואר דמנחת העומר הוא לא מקרצנות הרגלים, רק זמנה הוא ציום שש עשר צייסן, וא"כ כש"כ הוא שמלות ספירת העומר הוא לא ממלות הרגל, רק שזמנה הוא כליל שש עשר צייסן, ואשר ע"כ לא שייך לומר שזמן של יו"ע יפעור זמן של ספירת העומר, כיון שהיא לא ממלות הרגל, א"כ פשוט הוא שזרחה זמן של הרגל אינה פוערת זמן של מלוא שאינה שייכת כלל לרגל. ועיי' ט"ז ה' פסח סי' תל"ב סק"ב, שהביא בשם המהרש"ל שחמך על הרא"ש דזמן של הרגל פוער את מלות ציעור חמץ, דהא איסור חמץ קודם לרגל, דמשמע צ"ח הפסח אסור הוא, שהרי הוא חול גמור ואסור מן החורב, וא"כ למד לא יבדל שבהיינו. וכתב ה"ע ולק"מ, דאותו זמן האיסור מתיחס לרגל, דהא קרייה רחמנא ראשון דהיינו ראשון של ז' ימי הרגל, וע"כ יותר

עוד לבדך צעיקר הרגל ופוער הטפל לו ע"כ. הרי מצואר דמלוא שאינה שייכת לרגל אינה נפטרת בזרחה הזמן של הרגל, רק ציעור חמץ כתב ה"ע שהיא מלוא המתיחסת לרגל, (ועיי' מש"כ בסו"ט) ולפי"ז ה"ה שאין זמן של הרגל פוערת מלות ספירת העומר, כיון שאינה שייכת כלל לרגל, רק זמנה הוא כליל שש עשר צייסן.

אולם דעת המאירי נראה, דסובר דמנחת העומר היא מקרצנות הרגלים, והיינו שמחוצה היום של יום שני של פסח הוא להביא קרבן העומר. וכיון שמלות ספירת העומר תלויה בהצאח העומר, כדאיתא במנחות ס"ו ע"א, אמימר מני יומי ולא מני שבושי אחר זכר למקדש הוא. ופירש"י דהשתא לאו חוצה הוא דהא ליכא עומר, אלא זכר למקדש בעלמא הא, כלכך ציומי סגי. א"כ גם מלות ספירת העומר היא ממלות הרגל, שהרי זמנה היא כליל יום שני של פסח, וכל ימי הספירה מלוא אחת היא, למצואר בחוס"מ מנחות ס"ו ע"א ד"ה זכר בשם צ"ג, שאם הפסיק יום אחד ולא ספר עוד אינו סופר משום דבשיא חמימות, וכיון שכן שפיר כתב המאירי שספירת העומר נפטר הוא בזמן של יום טוב.

ולפי זה נמלא שמדברי המאירי יש יסוד להא דהעלה בצרכי אור"ח סי' ת"ץ ס"א ה"ל, דבזמנה מוסף של יום שני של פסח, יש לומר גם זאת קרבן העומר נעשה ונקריב וכו', כיון שהוא מחוצה היום של יום שני של פסח. חולס הראשונים החולקים על המאירי ס"ל דעת הרמב"ם, שמנחת העומר היא לא מקרצנות הרגלים, רק זמנה הוא ציום שש עשר צייסן, ואשר ע"כ לא מזכירין קרבן העומר במוסף של יום שני של פסח כ"ל, וא"כ כל שכן הוא שמלות ספירת העומר לא שייכת כלל לרגל, משו"ה מלות ספירת העומר לא נפטרות בזמן של יום טוב, וכמו שכתב.

סימן כו

מצות ספירת העומר

א

ואפשר כיון דקו"ל דשומע הוי כעונה, ה"ל כאלו ספר הוא: בעלמא, ע"כ.

הרי מצואר דהמג"א מסתפק בזה, אם בספירת העומר נאמר הדין דשומע כעונה. אמנם החק יעקב שם סק"ד כתב, לספור לעצמו, לשון אגודה במנחות וספרתם: לכס שיהא ספירה לכל אחד ואחד, ולא ש"ץ בשביל כולם וכו', וכ"כ הרשב"א בהשואה סי' קכ"ו להדיא, ואפי"ג דשומע כעונה, היינו דוקא לענין צרכי כמ"ש הר"ב צ"ג בכו"ב, והוא מדברי הרשב"א בהשואה שהביא צ"י, אכן בספירה מחמשת מן הקרא להדיא וספרתם שיהא הספירה לכל אחד ואחד, כמו דדרשיק מקרא ולקחתם דגני לולב שיהא לקיחה לכל אחד ואחד, וי"ה כאן וכו'. אך לבסוף בעל

שר"ע הלכות פסח סי' תפ"ט ס"א, כליל שני אחר תפלת ערבית מתחילין לספור העומר וכו', ומלוא לספור לעצמו, ולק"מ לספור מעומד, ולבדך תחלה. ועיי' מג"א סק"ב, לספור לעצמו, ואם ירצה שומע בזרחה מהש"ץ וסופר לעצמו, דכל הברכות אפי"פ שהוא בקי יולא בש"ץ, חוץ מצ"ח וק"ש ותפלה (רשב"א בהשואה סי' קכ"ו) פסיי ר"ע ס"ד, הרי דס"ל דעכ"פ לר"ך שיספור בעצמו, וכמ"ש בגמרא וספרתם שהא ספירה לכל אחד ואחד, כדרך שאמרו גבי לולב ולקחתם שהא לקיחה לכל אחד ואחד, ובצ"י כתוב בשם הרשב"א שיהא בספירת הש"ץ ע"ש וי"ע.

דשומע כעונה לא הוי כעונה ממע, ואין על שמיטתו תורת דיבור, אלא שהמבצר מוילא את השומע ידי חובתו, ולכן עונה עדיף ומלוא מן המוצהר, משום דהוא מבצר בעלמא ואינו יולא פיי חבירו. ולפי"ז כתב הרמב"ם דכעונה אמר דהרי זה מבצר בעלמא, הרי זה גם מלוא מן המוצהר. (ועיי' מש"כ דזה בס"י כ', עיי"ש.)

מעתה נראה דספיקת המג"א, אם בספירת העומר הוא יולא מדין שומע כעונה, זה תלוי במחלוקת רש"י והרמב"ם, ור"ת ור"י הג"ל, לדעת רש"י והרמב"ם דשומע כעונה לא הוי כעונה ממע, ואין על שמיטתו תורת דיבור, אלא שהמבצר מוילא את השומע, אי"כ בספירת העומר דכתיב וספרתם שבעה ספירה לכל אחד ואחד, אינו יולא דשומע כעונה, שהרי אינו כסופר לעצמו, אבל לדעת ר"ת ור"י דשומע כעונה הוא כעונה ממע, ויש על שמיטתו תורת דיבור, אי"כ גם בספירת העומר הוא יולא מדין שומע כעונה, שהרי זה כסופר לעצמו.

ובזה יבא ניהא ב"ה דכתב הרמב"ם בפ"ה מה' מפ"ג ה"כ גבי וידוי מעשרות, וידוי זה נאמר בכל לשון, שנאמר ואמרת לפני ה' וגו', בכל לשון שאחז אומר, וכל אחד ואחד אומרו בפני עצמו. ועיי' מ"ה מלוא תר"ז שחמב על זה, דמשמע מדברי הרמב"ם דבידוי אינו יולא דשמיטת מחצירו, והלא בכל המלות התלויות בדיבור, יולאין דשמיטת מחצירו דשומע כעונה.

ונראה לפי המוצהר דעת הרמב"ם, דשומע כעונה לא הוי כעונה ממע, ואין על שמיטתו תורת דיבור, אלא שהמבצר מוילא את השומע ידי חובתו, אי"כ בידוי מעשרות דכתיב ואמרת לפני ה' וגו', לא הוי תורת וידוי אלא כשהוא בעלמא מתודק, ולא כאשר חבירו מוילאו ידי חובתו, והיינו דתורת וידוי הוא כשהוא בעלמא מתודק, אבל מה שחבירו מוילאו ידי חובתו, אין על זה תורת וידוי. ואשר ע"כ כתב הרמב"ם גבי וידוי מעשרות, וכל אחד ואחד אומרו בפני עצמו, כלומר דבידוי מעשרות לא נאמר הדין שומע כעונה, משום דלא הוי תורת וידוי אלא כשכל אחד מתודק בעלמא, ולא כשהוא יולא בידוי של חבירו.

ויש להביא ראיה לדברי הרמב"ם, דשינוי במסכת בכורים פ"ג מ"ז, דראשונה כל מי שיועד לקרות (פרשת בכורים) קורא, וכל מי שאינו יודע לקרות מקרין אותו, נמנעו מלהביא, התקינו שיביו מקרין את מי שיועד ואת מי שאינו יודע. ועיי' ד"ש התקינו שיביו מקרין, מפרש בירושלמי שסמכו למקרא וענית ואמרת, שאין עניה אלא מפי אחר. והיינו שאחד קורא, והמביא עונה אחריו. ולכאורה ל"ע כיון שאחד קורא והמביא שומע ממנו, למה לריך המביא לענות אחריו, הלא הוא יולא דשמיטתו מחורת שומע כעונה. ואפשר לומר דהרי כתבו התוס' ברכות כ"א ע"ב ה"ל לדעת רש"י, דאע"ג דשומע כעונה, מ"מ עונה עדיף ומלוא מן המוצהר. ואשר ע"כ במקרא בכורים היה אחד קורא והמביא עונה אחריו, משום דעונה עדיף ומלוא מן המוצהר.

אמנם דעת הרמב"ם נראה, דבמקרא בכורים לא נאמר הדין שומע כעונה, דהרי כתב הרמב"ם בפ"ג מה' מפ"ג

בשם הרשב"א שהביא בנ"י, דאף בספירת הש"ץ יולא, וזה אינו דכונה הרשב"א רק על הכרח דוקא, וכמ"ש להדיא **במשנה** ס"ה קכ"ו וכו', עיי"ש.

ונראה בציאור הדברים, דכתבו התוס' ברכות כ"א ע"ב ח"ל, וכתב רש"י בסוכה ל"ה ע"ב, דאדם המחללל ושמא מפי החזן קדיש או קדושא אינו יכול להפסיק ולענות עם הציבור, אלא ישחוק וימחין מעט דשומע כעונה, וי"ל דלכתחילה אין לעשות כן דעניי חשיבא טפי הידור מלוא. ור"ת ור"י היו אומרים דאדרבה אי שומע כעונה, הוי הפסקא אם שותק. ועיי' תוס' סוכה ל"ה ע"ב ד"ה שמת. **והנה** העור אור"ח ס"ה ק"ד, הביא את דעת ר"ת ור"י, שאין לו לשחוק בחור התפלה, דכיון דשומע כעונה כוב ליה הפסק, וכ"כ בגאונים. ועיי' בדרכי משה שם, ובנ"י פסק וכלכתא בדברי רש"י ור"ת שישחוק, ובאגור כתב דקיבל מרבתי דחכמי אשכנז נוהגים שלא לשחוק. **ואשר** נראה לומר בציאור מחלוקת זו, דרש"י וסיעתו סוברים דשומע כעונה לא הוי כעונה ממע, ואין על שמיטתו תורת דיבור, אלא שהשומע מתערך לעונה, והוא יולא דשמיטתו פיי המבצר שמוילא את השומע, אבל אין השומע במבצר בעלמא. ולפי"ז שפיר כתב רש"י דאדם המחללל ושמא מפי החזן קדיש או קדושא, אינו יכול להפסיק ולענות עם הציבור, אלא ישחוק וימחין מעט דשומע כעונה, ואין זה הפסקא בחפלתו, שהרי שומע כעונה לא הוי כעונה ממע, אלא שהמבצר מוילא את השומע ידי חובתו, אבל השומע לא הוי במבצר בעלמא, ולכן לא הוי הפסקא בחפלתו, אע"פ שיולא מדין שומע כעונה.

אולם ר"ת ור"י סוברים דשומע כעונה הוא כעונה ממע, ויש על שמיטתו תורת דיבור, וברי הוא במבצר בעלמא, ואשר ע"כ כתבו דאדרבה אם הוא שותק בחור התפלה והוא יולא מדין שומע כעונה, הרי זה הפסקא בתפלה. ועיי' שערי תשובה ס"ה ר"יב סק"א, עיי"ש.

והנה כתב הרמב"ם בפ"ה מה' ברכות ה"א, כל השומע ברכה מן הברכות מתחילתה ועד סופה, ונתכוון ללכת זה ידי חובתו יולא, ואע"פ שלא ענה אמן, וכל העונה אמן אחר המבצר הרי זה במבצר. ועיי' בכ"מ וא"ת ע"כ בנתיבות ללכת עסקין, וא"כ מאי קמ"ל בעונה אמן, הלא אפילו לא ענה אמן יולא במבצר. וי"ל דבשמתכוון ולא ענה אמן יולא ולא במבצר, אבל כי ענה אמן יולא במבצר.

ונראה בציאור דברי הכ"מ, דהרמב"ם סובר דעת רש"י דשומע כעונה לא הוי כעונה ממע, אלא שהמבצר מוילא את השומע ידי חובתו, אבל השומע בעלמא לא הוי במבצר, ואשר ע"כ כתב הרמב"ם דשמתכוון ולא ענה אמן יולא, אבל הוא לא במבצר בעלמא, משא"כ כשענה אמן יולא במבצר בעלמא, והיינו דעניית אמן זה גופיה הוי במבצר, כמו שעניית אמן אחר השבעה, הרי זה כמושבע מפי עצמו כדאיתא בשבועות כ"ע ע"ב, כך עניית אמן אחר הכרעה, הוי בעלמא במבצר. ויש דזה פ"מ לדינא, שהרי כתבו התוס' ברכות ה"ל לדעת רש"י, דאע"ג דשומע כעונה, מ"מ עונה עדיף ומלוא מן המוצהר. והיינו כיון

מכ' זכורים ה"י, מלח פשה להחודות במקדש על הזכורים
בשעה שמיצאים וכו'. הרי כתב שמקרא זכורים הוא וידוי,
וא"כ דינו כוידוי מעשרות שלא נאמר בו הדין שומע כעונה,
וכיינו משום דלא הוי תורת וידוי אלא כשכח מתודה
בעלמו, ולא שהיא יולא כוידוי של חבירו.

ב

והנה שנינו במגילה י"ט ע"ב, הכל כשרין לקרות את
המגילה, חוץ מחרש שומע וקטן. ועיי' בטור"א שם
ד"כ חוץ, וק"ל הא בפ"ב דזכרות כ' ע"ב, דיוק רבינא
ממחיתין דכתס דברבור כדיבור דמי, והשתא אמאי חשי'
א"נ אחרים י"ח הואיל וכן אין מחויבים בדבר, הא אפילו
בשומע מן המחויב א"א לו ללכת אלא"כ מעט אחינו לשומע
מה שזכ מו"א מפיו, דאל"כ לאו כלום הוא, וא"כ צכ"ג
בשומע מאינו מחויב בדבר מאי הוי, דל מכלן קריאה זו,
אפ"כ יולא י"ח ע"י הרכור דנפשיה. וכתב הטור"א דהא
דחשי' אין מו"אין אחרים, מיירי שהחשי' קורא מתוך
המגילה, והשומע שומע ע"פ ואין מגילה לפניו, וכיון דגבי
מגילה קרא ע"פ לא יולא, מהשתא א"א לשומע ללכת ע"י
הרכור דנפשיה, דלא עדיף מקריאת פה, והא קרא בעל
פה לא יולא, ובפ"כ אי אפשר לו ללכת אלא משום דשומע
כעונה מקריאת הקורא מתוך הכתב, וכיון דקורא אין
מחויב בדבר אינו מו"א וכו', עיי"ש.

הרי מצוה דזכרי הטור"א ביסוד הדין דשומע כעונה,
כיינו דהשומע מנערף לעונה, ודינו כקורא מתוך
הכתב. משא"כ בהרכור כדיבור, הרי זה כדיבור של עלמו,
ולא עדיף מקריאה בעל פה דלא יולא בקריאת המגילה.

אולם צו"ת שאלת יעבץ ח"א סי' ע"ה כתב צו"ת
ח"ל, ופשוט לפי"ז שסומא אסור לקרות בתורה
אפילו ע"י שמישה וכו', כי מה יתן לו מה יוסף לסומא
אם יולא דינו כעונה, הלא אינו אלא עונה על פה. ועיקר
האיסור מחמת דברים שכתב שחי אחר רשאי לאומנם
צ"ע, ועל כן אסר הרמב"ם וכל הפוסקים ז"ל לקרות
אפילו אות אחת שלא מן הכתב וכו', ולכן איתא שאמרו
דשומע כעונה, אינו מועיל כ"א לפקח הרוחב צמ"ת ויכול
הוא לקרות מחוכו שמקרינ אותו, וזה אנו אומרים אם
שומע ושחק, ומכיון לקריאת הש"ץ שולא וזה כאלו קרא
בפיו ח"פ ששחק משיח דקיי"ל שומע כעונה, שצאופן זה
הרי הוא כעונה מתוך הס"ת כדינו, לפיכך יולא ידי חובה
בשמישה, משא"כ בסומא שאינו רואה כלום מתוך הכתב,
למה חושל לו השמישה להחירו דברים שכתב בעל פה,
ואם אמרו שומע כעונה, לא אמרו כקורא מתוך הכתב וכו',
לכן לא שמענו להם ז"ל ששומע דינו כעונה אלא דברים
המתירין צ"ע, ויו"אין בזה ידי חובה בשמישה דע"פ לחוד,
כגון הלל, ומקרא מגילה, (וי"ע הלא קראה על פה לא יולא,
כדחק במגילה י"ז ע"א). וזכרת המחן וכוותייכו, משא"כ
בתורה שאסור לקרות אות אחת שלא מתוך הכתב, פשיטא
דלא מהני אם שומע הוי כעונה, אלא דוקא כשס"ת לפניו
שרואה בו ושומע מן הקורא מחוכו, אז אמרינ דהוי כעונה
מתוך הכתב ע"כ.

והנה צו"ע אור"ח סי' קל"ט סי"ג, סומא אינו קורא,
לפי שאסור לקרות אפילו אות אחת שלא מן הכתב.
וצרמ"א, ומהר"ל כתב דעכשיו קורא סומא, כמו שאנו
מקרינ לע"ה. ועיי' בטור"א שם סי' קמ"א סק"ג, על דברי
השו"ע שם, ומ"מ לריך הוא לקרות עם ש"ץ, כדי שלא
תהא צרכו לצעלה. וכתב הטור"א כ"כ צ"י בשם הרא"ש,
דלא מסתבר שיצרך על קריאת הש"ץ. וחמוה לי הא איתא
בתוספתא וירושלמי וכו', מעשה צרי"מ שקרא מיושב צכ"כ
של טבעון, ונחזה לאחר וצריך עליה, ופריך שם זה קורא
זה מתוך הכתב, אריי מכלן שהשומע כקורא, וא"כ למה לא
ימלא גם כזה כן לאחר מתוך הכתב והחזן קורא. ונראה סיוע
מה למ"ש צ"י בשם האגודה וי"י, דסומא שאמרו צ"י
כקורא עומד אינו קורא בתורה, כיינו משום דאין קורא
ע"פ, אבל אוקמי לאינש אחרינא שפותח ורואה, וחסומא
מתוך ועומד צלו שפיר דמי וכו', ומלך הכוכח לעי"ד
ג"כ ביתר גמור עכ"ל.

ונראה צי"אור הדברים, דזה חלוי במחלוקת הראשונים
כנ"ל, לדעת רש"י והרמב"ם דשומע כעונה לא
הוי כעונה ממש, ואין על שמישהו תורת דיבור, אלא
שהשומע מנערף לעונה, והוא יולא בשמישהו ע"י המצרך
שמו"א את השומע, א"כ שפיר כתב הטור"א דשומע כעונה
הרי זה כקורא מתוך הכתב, כיון שכקורא מו"א את
השומע ידי חובתו, והלא הוא קורא מתוך הכתב, א"כ
גם השומע שהוא כעונה דינו כקורא מתוך הכתב, שהרי
הוא מנערף לקורא מתוך הכתב, אשר מו"א ידי חובתו.
אמנם לדעת ר"ת והר"י, דשומע כעונה הוא כעונה
ממש, ויש על שמישהו תורת דיבור, והרי הוא
כמצרך בעלמו, א"כ שפיר כתב השאלת יעבץ דאם אמרו
שומע כעונה, לא אמרו כקורא מתוך הכתב, וכיינו כיון
שיש על שמישהו תורת דיבור, א"כ לא עדיף שמישהו שהוא
כדיבור מקורא בעל פה, ורק צאופן שס"ת לפניו שרואה
בו, ושומע מן הקורא מחוכו, אז אמרינ דהוי כעונה מתוך
הכתב.

ובזה יולא הא דנפסק בעור ושו"ע אור"ח סי' קמ"א
סי"ב כנ"ל, ומ"מ לריך הוא לקרות עם ש"ץ כדי שלא
תהא צרכו לצעלה. ותמה בטור"א כיון דשומע כקורא, א"כ
השומע מתוך הכתב והחזן קורא. ונראה דהשו"ע לעמיה דפסק
צ"י ק"ד סי"ז, אינו פוסק לא לקדים ולא לקדושה, אלא
ישחק ויכוין למה שאומר ש"ץ ויהא כעונה. וכיינו כדעת
רש"י והרמב"ם דשומע כעונה לא הוי כעונה ממש, ואין
על שמישהו תורת דיבור, ולכ"י לא הוי הפסקה בתפלה,
כיון דאינו כעונה ממש, אלא שהמצרך מו"א ידי חובתו,
ואשר ע"כ שפיר פסק צו"ע שהעולה לחורר לריך לקרות
עם ש"ץ, כדי שלא תהא צרכו לצעלה, ולא מהני מה שהוא
שומע כעונה, כיון שאין על שמישהו תורת דיבור, אלא
שכקורא מו"א בקריאתו, א"כ לכאורה על הקורא לצדק,
ולא על השומע לצדק, שהרי מעשה הקריאה הוא ע"י
הקורא ולא ע"י השומע, וכיון שהשומע מתוך הכתב, הוא לריך
לקרות עם ש"ץ שלא תהא צרכו לצעלה. (אלא שאכתי צ"ע
על העור, הלא הוא סובר דשומע כעונה הוא כקורא ממש
כנ"ל

כיון שהציבור אינו שומע ממנו את הקריאה, אלא שומע מהקורא מתוך הכתב, ובסומא שיואל מדין שומע כעונה, הלא הוא בקורא לעצמו כ"ל, וכרי לעצמו. מותר לעמר דברים שכתב בעל פה.

והנה לדעת הש"ע אור"ח סי' מ"ט ה"ל, דגם לעצמו דברים שכתב אי אחר ראוי לאומרם בעל פה,

א"כ לכאורה סומא אסור לעלות לחורב, כמ"כ בשאלת יעבץ ה"ל, כיון שהוא בקורא בחורב מדין שומע כעונה, א"כ הרי זה כאומר דברים שכתב בעל פה. אמנם לפי המבואר בדעת הש"ע, הרי הדין שומע כעונה הוא, לא שיש על שמישתו חורב דיבור, אלא שהשומע מנערף לעונה, וכעונה מו"ק את השומע ידי חובתו, וכיון שכן הרי לא שייך לומר שעל השומע כעונה יש איסור משום שאומר דברים שכתב בעל פה, שהרי הוא בכלל לא קורא בחורב, אלא שהקורא מו"ק ידי חובתו, והוא הלא קורא מתוך הכתב. והא דנפקא בש"ע סי' ס"ג, סומא אינו קורא, לפי שאסור לקרות אפילו אחרת שלא מן הכתב, והוסף הרמ"א, ומכ"ל כתב דעכשיו קורא סומא, כמו שאנו מקרין לע"ה, ומשמע בדעת הש"ע דאפילו בשקורא אחר, ג"כ אין בסומא עולה לחורב, וכיוון לפי שסבור לקרות אפילו אותו אחרת שלא מן הכתב, והלא לדעת הש"ע שומע כעונה לא הוי כעונה ממש, ואין על שמישתו חורב דיבור, א"כ בכלל אינו בקורא בחורב, וממילא אינו בקורא דברים שכתב בעל פה.

ונראה דהש"ע לטעמיה דפסק שם סי' קמ"א ס"ב, ומ"מ ל"ך הוא לקרות עם ש"ץ, כדי שלא תהא ברכתו לבעלה, אלא שצריך לקרות בנחת שלא ישמע לאזניו. ואשר ע"כ סומא אינו עולה לחורב, כיון שצריך לקרות עם ש"ץ, כדי שלא תהא ברכתו לבעלה, וכרי לדעת הש"ע סי' מ"ט ה"ל, גם כשקורא לעצמו יש איסור לומר דברים שכתב בעל פה.

ולפי זה מיושז שפיר הא דבכריע הרמ"א, ומכ"ל כתב דעכשיו קורא סומא, כמו שאנו מקרין לע"ה. ונראה דאש"פ שגם הרמ"א סובר שהעולה לחורב ל"ך לקרות עם ש"ץ כדי שלא תהא ברכתו לבעלה, מ"מ גם בסומא מותר לו לקרות עם ש"ץ, ואינו עובר על דברים שכתב אסור לאומרם בעל פה, כיון שהוא קורא בלחש, הרי זה בקורא לעצמו, א"כ אין בזה איסור לומר דברים שכתב בעל פה, וכדעת הרמב"ם והרא"ש, ובהכרעת הגר"א ה"ל, דבקורא לעצמו אין איסור לומר דברים שכתב בעל פה.

והנה הע"ז סי' קמ"א סק"ג ה"ל, כתב על דברי הש"ע שם, ומ"מ ל"ך הוא לקרות עם ש"ץ כדי שלא תהא ברכתו לבעלה, כ"כ ב"י שם הרא"ש, דלא מסתבר שיצרך על קריאת הש"ץ. ויחזיק לי הא איתא בחוספתא וירושלמי וכו', מעשה בר"מ שקרא מיושז בצב"כ של טבעון ונחנה לאחר וצירך עליה, ופריך שם זה קורא חב מצד, אריי מכאן שהשומע בקורא, וא"כ למכ לא נייחא גם בזה כן דאחר מצד והחזן קורא.

ונראה דהירושלמי ה"ל, הלא הוא במגילה פ"ד ה"א, לגבי מקרא מגילה, שהוא חיוז על כל יחיד ויחיד,

א"כ

כ"ל, א"כ קשה קושית הע"ז כיון דשומע בקורא, א"כ השומע מצד והחזן קורא, ויתבאר להלן.)

ולפי זה בסומא כיון שאינו יכול לקרות עם ש"ץ, שהרי אסור לקרות אפילו אחרת שלא מן הכתב, א"כ אינו עולה לחורב לבד, אש"פ שהקורא הוא אחר, שהרי זה צרכה לבעלה.

אלא לפי זה י"ע על הרמ"א, שהרי בסי' קמ"א ס"ב ה"ל, לא הביא על דברי הש"ע שם, שצריך לקרות עם ש"ץ, כדי שלא תהא ברכתו לבעלה, וא"כ הא"ך כתב בסי' קל"ט ס"ג, דעכשיו קורא סומא, כמו שאנו מקרין לע"ה, וכלל אסור לו לקרות אפילו אחרת שלא מן הכתב, א"כ אינו קורא עם ש"ץ והא"ך הוא מצד, הלא הוי צרכה לבעלה.

ונראה בדעת הרמ"א, שאפילו לדעת ר"ח ובר"י ה"ל, דשומע כעונה הוא כעונה ממש, ויש על שמישתו חורב דיבור, אמנם זה פשוט שהרי זה כעונה רק כלפי עצמו, אבל מה שמוגש לאחרים אין על זה חורב דיבור כלל, שהרי הם לא שומעים את קולו. ולפי"ז מיושז שפיר הא דתמה בשאלת יעבץ ה"ל, דהא"ך סומא עולה לחורב, ודינו כקורא בחורב מדין שומע כעונה, והלא הרי זה בקורא דברים שכתב בעל פה, ולא מבני שומע כעונה בקריאת החורב, אלא דוקא כשס"ח לפניו שרואה בו ושומע מן הקורא מחוכו, אז אמרינן דהוי כעונה מתוך הכתב.

אכן נראה דהביא העור אור"ח סי' מ"ט שם הרא"ש, דלא אמרינן דברים שכתב אי אחר ראוי לאומרם על פה, אלא להו"ק אחרים ידי חובתו, אבל כל אחד לעצמו שרי. ועיי' ש"ע אור"ח סי' מ"ט סק"ב, אש"פ דקיי"ל דברים שכתב אי אחר ראוי לאומרם בעל פה, כל דבר שרגיל ושגור צפי הכל, כגון ק"ש, וברכת כהנים, ופרשת החמיז וכיו"ל זכין מותר. וכתב שם צביאור הגר"א סק"ב, אבל העיקר כמ"ש העור שם הרא"ש, דדוקא להו"ק ליצור ידי חובתו, וכן כתב חו"מ תמורה שם (י"ד ע"ב) וכו', וגמרא ערוכה היא בסוף תענית ע"ש וכו', שאין אסור אלא להו"ק רבים ידי חובתו וכו', וכן עיקר.

וזה מבואר גם בדברי הרמב"ם, שהרי כתב דין זה שדברים שכתב אסור לקרות שלא מן הכתב אפילו חיבה אחרת, צפ"ע מהי תפלה ה"ה, בדיני קריאת החורב צ"ע, ולכאורה למכ לא כתב דין זה בהלכות ת"ת, שדברים שכתב אסור ללמוד בעל פה. ואשר מוכרח דסובר כדעת הרא"ש, דכל אחד לעצמו מותר ללמוד דברים שכתב בעל פה, ורק להו"ק ליצור ידי חובתו אסור לומר דברים שכתב שלא מן הכתב, ולכן כתב הרמב"ם דין זה רק בדיני קריאת החורב צ"ע.

מצתה נראה בשומע כעונה, אפילו אם נאמר שיש על שמישתו חורב דיבור, אמנם זהו רק כלפי עצמו, אבל מה שמוגש לאחרים אין על זה חורב דיבור כלל, שהרי הם לא שומעים את קולו, א"כ נמא דשומע כעונה, הרי זה בקורא דברים שכתב בעל פה לעצמו, שמוותר לדעת הרמב"ם והרא"ש. ולפי"ז סומא שפיר עולה לחורב ויו"ק מדין שומע כעונה, ולא הוי בקורא דברים שכתב בעל פה,

א"כ שפיר אמרינן שגם השומע יכול לזכך, כיון שהוא חייב במקרא מגילה, ויולא מדין שומע כעונה, א"כ הרי הוא בקורא לזכך על מקרא מגילה. משא"כ בזכרות בקריאת התורה, שעיקר החיוב הוא על הציבור כמש"כ הרמב"ן במלחמות פ"א דמגילה, דהשנויים במשנה מגילה כ"ג ע"ב, ואין קורין בתורה פחות מעשרה וכו', הם חובות הציבור, אבל מגילה בשם שהציבור חייב, כך כל יחיד ויחיד חייב, והוא דכל אחד חייב לשמוע קריאת התורה, בימים הקבועין לקריאת התורה, היינו שהוא חובה שמישהו, ולא חובה קריאה שיוולא מדין שומע כעונה, כמבואר בתוס' סוכה נ"ב ע"א ד"ה וכיון, ובכגרות מיימוניות ה' ברכות פ"א סק"ד, דבקריאת התורה עונה אמן אע"פ שלא שמע הברכה, משום שלא חייב בצרכה זו, ואינו עונה אמן אלא למאה, (ועיי' בספר ראז"ה סי' קנ"ט שחמה על זה, דבקריאת התורה הוי נמי לכולן חיובא, אלא שקורין בשבת זו, ובחול ג', ומוציאים את הרכים י"ה ע"כ.) והיינו שאין חיוב על כל יחיד ויחיד בקריאת התורה, אלא הוא חובה ליבור, וא"כ חיוב הברכה בקריאת התורה, הוא על הקורא בלבד. ועיי' שו"ע אור"ח סי' קל"ט ס"ח, אפילו בדרך צרכה התורה לעצמי, ותיכף קראוהו לקרות בתורה, לריך לחזור ולזכך אשר נחר בנו כשקרא בתורה, דמשום כבוד הציבור נחקקה כשקורא בציבור. ואשר ע"כ שפיר כתבו העור והשו"ע בנ"ל, שהעולה לתורה לריך לקרות עם ש"ץ, כדי שלא תהא ברכתו לבעלה, דלא מסתבר שיצרך על קריאת הש"ץ, והיינו כיון שהצרכות בקריאת התורה החיוב הוא על הקורא בציבור בלבד, ולא על כל יחיד ויחיד השומע קריאת התורה, א"כ לא שייך לומר דאחר יצרך והחזן קורא, שהרי חיוב הברכה הוא רק על הקורא, ולכן הדין הוא שהעולה לתורה לריך לקרות עם ש"ץ, ואע"פ שהוא קורא בלחש ואין הציבור שומע קריאתו, מ"מ מתערפת קריאתו עם קריאת הש"ץ, ושפיר הוא מצרך על קריאת התורה בציבור שקורא הש"ץ. ולפי זה גם סומא עולה לתורה, שהרי מותר לקרות תורה שבתכח לעצמו בעל פה כנ"ל, וא"כ שפיר הוא קורא עם הש"ץ, כדי שלא תהא ברכתו לבעלה, היינו שקריאתו אפילו בעל פה, מתערפת עם קריאת הש"ץ, והוא מצרך על קריאת התורה בציבור שקורא הש"ץ.

ג

והנה השאגת אריה סי' ו', הביא בשם השבלי הקלם שכתב בכלל ה' סי' ט', במחפלו ושומע קדיש או קדושה, דאיכא מרבותא דס"ל ששיתק וישמע דקו"ל שומע כעונה, שרי לזכרה ד"ר שלמה כתב, היכא אחר שמע ולא ענה יאל במקום שייכל לענות כהגך דסוכה (ל"ה ע"ב), אבל העומד בתפלה שאינו יכול לענות לא יאל בשמישהו, ודמי לדר"ז דאמר כל הראוי לזילה אין זילה מעכבת בו, וכל שאין ראוי לזילה זילה מעכבת בו ע"כ. וכתב השאגת אריה דא"כ כ"ש אלא שאינו יכול לענות, אי אפשר לו ללאת ידי חובתו בשמישהו דהו"ל אין ראוי לזילה. ואפילו לדעת רש"י וחוס' בשם דה"ג צ"י לולב הגזול ל"ה ע"ב, דס"ל דישתוק וישמע, וכ"כ החוס' בשם ר"ת ור"י, אלא דמטעם

אחר אמרו שלא לשתוק ולשמע, כיון דשומע כעונה כ"ל הפסק, ומשמע דלא ס"ל הוי סברא דהו"ל אין ראוי לזילה, ואינו יולא בשמישהו כשאינו ראוי לענות, אמנם עד כאן לא פליגי הני רבותא על ר"ת דר"ש הנ"ל, אלא בשומד בתפלה דאדם ראוי לענות, אלא שאריה הוא דרביע עליה מחמת איסור הפסקה, והשיב לדידכו ראוי לזילה, אבל באלם אפשר שגם הם מודים דהו"ל אינו ראוי לזילה, כיון דאי אפשר לו לזכר ולהוציא את עצמו ידי חובתו, אי אפשר לו ללאת ע"י שישמע מפי אחר משום דשומע כעונה, עיי"ש. **אולם** כתב שם השאגת אריה, דאלם יולא ידי חובתו אם שומע מאחר, משום דשומע כעונה אמרינן נמי לגבי אלא, אע"פ שאי אפשר לו ללאת ע"י עצמו בלל, ודאן זה ענין לאינו ראוי לזילה, דבשלמא בתם כיון דכתב רחמנא מלות זילה במנחה לכתחילה, אע"פ דקו"ל אם לא בלל כשר, מ"מ ראוי לזילה בעיקר, שהרי לכתחילה לריך זילה למאה, וכל שאי אפשר לקיים מלות זילה במנחה זו, מלות זילה מעכבת בו אפילו דיעבד, אבל הכא לכתחילה שומע כעונה דמי, וא"ל לקרות בפיו דוקא, ואפילו לכתחילה בשמישהו סגי ליה, ופיו של חזירו כפיו דמי, א"כ אפילו אם אינו ראוי לקרות בעצמו מחמת שהוא אלא לא גרף בזה, וכמו שבמדבר רבי רחמנא שיוולא י"ח בקריאת אחר לכתחילה, ה"ה נמי לגשתק אע"פ שיעל דיבור פיו, מ"מ דיבור פיו של חזירו במקומו עומד, ללאת הוא בשמישהו, משום שומע כעונה כשאר כל אדם שאינו אלא, ע"כ.

עוד הביא שם השאגת אריה ראי' לדבריו, דכתב העור יור"ד סי' א', וחרש המדבר ואינו שומע, אע"פ שמדבר לכתחילה לא ישמע: מפני שאינו שומע הברכה וכו', והשומע ואינו מדבר אם הוא מומחה שומע אפילו לכתחילה אם אחר מצרך ע"כ. ואמאי בשומע ואינו מדבר שומע אפילו לכתחילה, משום שהוא שומע את הברכה מאחר, והלא אינו ראוי לזילה, דהא אינו יכול לזכך בעצמו, א"כ אינו יולא נמי ע"י ששומע את הברכה מאחר, ואמאי נשתקק שומע לכתחילה, אלא ע"כ ס"ל דכל כה"ג לא מיקרי אינו ראוי לזילה. ועיי' צ"י ודרכי משה שם.

אכן נראה שכרי יסיד דברי ר"ת דר"ש שהביא השבלי לקט הנ"ל, הוא שיטת רש"י במחפלו ושומע קדיש או קדושה, ששיתק וישמע דקו"ל שומע כעונה, וברי נחבאר בדעת רש"י ביסוד דין שומע כעונה, דלא הוי כעונה ממש, ואין על שמישהו תורת דיבור, אלא שהשומע מתערף לעונה והוא מוציא ידי חובתו, ולפי"ז כתבו החוס' בצרכות כ"ה ע"ב הנ"ל בדעת רש"י, דלכתחילה אין לעשות כן דענייה השיבא טפי הידור מזה. ואשר ע"כ שפיר כתב ר"ת דר"ש, דלא אמרינן שמע ולא ענה יאל, אלא במקום שיכול לענות בעצמו, א"כ אע"פ שלכתחילה הוא לריך לענות בעצמו, שהרי ענייה חשיבא טפי הידור מזה, מ"מ דיעבד הוא יולא גם כששומע מחזירו, אבל העומד בתפלה שאינו יכול לענות לא יאל בשמישהו, ודמי לדר"ז דאמר כל שאינו ראוי לזילה, זילה מעכבת בו. ומה שחמה השאגת אריה, דהא לכתחילה שומע כעונה דמי, וא"ל לקרות בפיו דוקא, ואפילו לכתחילה בשמישהו סגי ליה, ופיו של חזירו כפיו דמי. אמנם לדעת

רש"י

על השומע כעונה, אלא שהעונה מוסיף את השומע ידי חובתו, והוא הלא אומר את הצרכה בקול רם.

וכן מצוה דדברי העו"ל במגילה י"ט ע"ב ה"ל, דשומע כעונה יולא בקריאת המגילה, ולא הוי כקורא את המגילה בעל פה, (ולא כמש"כ בש"ת שאלת יעבץ ח"א סי' ע"ה ה"ל, דשומע כעונה דינו כקורא בעל פה.) והיינו דלדעת העו"ל השומע מתערך לעונה, ודינו כקורא מתוך הכתב. אי"כ ה"ה בצרכה כהנים, שאר הכהנים השומעים מתערפים לכהן המצרך, ודינם כמצרכים בקול רם. אולם לדעת ר"ח ובר"י ה"ל, דשומע כעונה הוא כעונה ממש, ויש על שמיטתו תורת דיבור, שהרי כתב דשומע כעונה הרי זה הפסקה בחפלה, אי"כ שפיר כתב הבית הלוי שבצרכה כהנים לא שייך לומר שומע כעונה, שאפי"כ שיש על שמיטתו תורת דיבור, אבל אין כאן בקול רם. ולפי"ז תמוה מאד דברי המשנה במגילה כ"ד ע"א, דקתני המפטיר בנביא וכו', והוא נושא את כפיו, והלא כל כהן נושא את כפיו.

לבן נראה דכתב הרמב"ם בפ"א מה' צרכות ה"א, כל השומע צרכה מן הצרכות מתחילה ועד סופה, ונחכוון ללכת צד ידי חובתו יולא, ואפי"כ שלא ענה אמן, וכל העונה אמן אחר המצרך הרי זה כמצרך. וכתב הכ"מ דכשמחכוון ולא ענה אמן יולא ולא כמצרך, אבל כי ענה אמן יולא כמצרך. וכבר נתבאר שהרמב"ם סובר דענת רש"י, דשומע כעונה לא הוי כעונה ממש אלא שהמצרך מוסיף את השומע ידי חובתו, אבל השומע בעצמו לא הוי כמצרך, ואשר ע"כ כתב הרמב"ם דכשמחכוון ולא ענה אמן יולא, אבל הוא לא כמצרך בעצמו, משא"כ כשענה אמן יולא כמצרך בעצמו, והיינו דעניית אמן זה גופיה הוי כמצרך. **מעתה** נראה דכתב הרמב"ם בפ"ד מה' תפלה ה"ג, כיצד הוי נשיאת כפים בגבולין וכו', ושליח ליצור מקרא אחס מלך מלה, והם עונין שנאמר אומר להם עד שיאמר, כשמלימין פסוק ראשון כל העם עונין אמן, ויחזר שליח ליצור ומקרא אחס פסוק שני מלה מלה והם עונים עד שמלימין פסוק שני, וכל העם עונין אמן, וכן בפסוק שלישי, ולפי"ז נמצא בצרכה כהנים שיש צד עניית אמן, אי"כ באופן שכהן אחד מצרך, ושאר הכהנים שומעים, אבל הם עונים אמן אחר כל פסוק, הם יולאים ידי חובתם לא רק מדין שומע כעונה, אלא הרי הם כמצרכים בעצמם צרכה כהנים בקול רם, שהרי עניית אמן הרי זה כמצרך. והו דקתני במתני' במגילה, המפטיר בנביא וכו', והוא נושא את כפיו, היינו שהוא אומר צרכה כהנים, ושאר הכהנים שומעים ועונים אמן אחר כל פסוק, ואפיר הם יולאים ידי חובתם, דעניית אמן בקול רם, הרי זה כמצרכים בעצמם צרכה כהנים בקול רם.

אמנם כתב המג"א בהלכות נשיאת כפים סי' קכ"ח ס"ק י"ז, מצרכין אשר וכו', וכולם מצרכין, ואין אחד מצרך והאחרים יענו אמן, מפני הטירוף (מב"ט ח"א ק"צ) ע"כ. וא"כ מבאי טעמא מפני הטירוף, לכאורה לא שייך לומר שכהן אחד יאמר צרכה כהנים, ושאר הכהנים שומעים ועונים אמן אחר כל פסוק. ונראה פשוט דלא שייך

רש"י צאמה לכתחילה שומע לאו כעונה דמי, שהרי אין הוא כעונה ממש, ואין על שמיטתו תורת דיבור, אלא שהעונה מוסיף את השומע ידי חובתו, אי"כ שזכר אפסר לומר דאין השומע כעונה, אלא כשהוא ראוי לענות בעצמו, אבל כשהינו יכול לענות בעצמו, ושכ"כ צאלס שאינו יכול לדבר ולהוסיף את עצמו, אי אפשר לו ללכת ידי חובתו בשמיטה, דה"ל אין ראוי לבילה.

מעתה הרי יוחא הא דכתב העור יור"ד ה"ל, דהשומע ואינו מדבר שומע אפילו לכתחילה אם אחר מצרך, וימנע דיוולא מדין שומע כעונה, אפי"כ שבעצמו אינו יכול לבד. ונראה דהעור לטעמיה דכתב באור"ח סי' ק"ד, דענת ר"ח ובר"י ה"ל, שאין לו לשחוק בתוך החפלה, דכיון דשומע כעונה הוי ליה הפסק. והיינו דשומע כעונה הוא כעונה ממש, ויש על שמיטתו תורת דיבור, ולהכי הוי הפסק בחפלה אם הוא יולא מדין שומע כעונה, וא"כ גם אלא יכול ללכת מדין שומע כעונה, ולא שייך לומר כיון שאינו יכול לדבר ולהוסיף את עצמו, אי אפשר לו ללכת ידי חובתו בשמיטה, דה"ל אין ראוי לבילה, שהרי הוא יולא בעצמו ע"י שמיטה שיש על זה תורת דיבור, אי"כ נמצא שגם אלא מדבר ומוסיף את עצמו, אלא שהדיבור שלו הוא ע"י שמיטה שיש על זה תורת דיבור, ולפי"ז שפיר הוא שומע לכתחילה כששומע את הצרכה מאחר, שהרי מדין שומע כעונה הוא כמצרך בעצמו את הצרכה.

ד

דהנה צספר בית הלוי על התורה צחלק החידושים, הביא צסם חכם אחד שבצרכות כהנים כהן אחד יכול לומר צרכה כהנים, ושאר הכהנים ישמעו וישמעו כעונה. וצדק יש לפרש לשון המשנה במגילה כ"ד ע"א, המפטיר בנביא וכו', והוא פורס על שמע, והוא נושא את כפיו. ולא ידענו פירושה של המשנה, דהא כל כהן נושא את כפיו, ולפי"ז יוחא דהוא יאמר הפסוקים של צרכה כהנים, להוסיף שאר הכהנים. וכתב הבית הלוי דעיקר הדבר לא נהירא כלל, דשומע כעונה שייך רק בדבר דאין נריך צו אלא אמירה לחודא, אבל צרכה כהנים דנריך קול רם כאדם האומר להציר, וכמו דנפקא לן בסוטה ל"ה ע"א, מקרא דאמר להם, וצדק לא שייך שומע כעונה, דהרי ענייתו של כהן השומע, הרי אינו נשמע להעם השומעים, ולא עדיף הך כהן השומע, מאם היה אומר מפורש צפה רק בלחש דלא יולא, ע"כ. ועיי' חזו"א אור"ח סי' ז', עיי"ש.

אמנם לפי המבואר דענת רש"י והרמב"ם, דשומע כעונה לא הוי כעונה ממש, ואין על שמיטתו תורת דיבור, אלא שהעונה מוסיף את השומע ידי חובתו, וא"כ בצרכה כהנים, כשם שהכהן המצרך מוסיף את שאר הכהנים בעצם הצרכה, כך הוא מוסיף אחס צאמירת הצרכה בקול רם, שהרי הוא אומר את הצרכה בקול רם, ושאר הכהנים שיוולאים מדין שומע כעונה, הרי אין על שמיטתם תורת דיבור, שנאמר שאפי"כ שהוא כדיבור, מ"מ אין כאן דיבור בקול רם כמש"כ הבית הלוי, שהרי בכלל אין תורת דיבור

שייך לומר העטם מפני העירוף, אלא היכא שהכונים אומרים את הפסוקים של זרחה כהנים, אי"כ הם יענו אמן אחר הזרחה, יש חשש מפני העירוף שלא יאמרו כסדרן את הפסוקים של זרחה כהנים, אבל כשלא אומרים בכלל את הפסוקים של זרחה כהנים, אלא רק עונים אמן אחר כל פסוק, שוב לא שייך החשש מפני העירוף, שהרי הם לא צריכים לומר את הפסוקים של זרחה כהנים, אלא רק לענות אמן.

ונראה עוד בזה, דאפילו לדעת ר"ת ובר"י כ"ל, דשומע כעונה הוא כעונה ממש, ויש על שמיעתו חרות דיבור, ואי"כ נמלא דמח שהשומע עונה אמן אחר המצדק, אין הוא כמצדק בעצמו ע"י עניית אמן, שהרי גם לפני שעה אמן הרי הוא כמצדק בעצמו, כיון דשומע כעונה הוא כעונה ממש, ויש על שמיעתו חרות דיבור, אי"כ הרי הוא כמצדק בעצמו עוד לפני שעה אמן.

אולם לפי המבואר יש בזה נפ"מ בזרחה כהנים, שמדין שומע כעונה אינו יולא ידי חובתו, שהרי אין זה כמצדק בקול רם, אבל כשענה אמן שפיר הוא יולא ידי זרחה כהנים, כיון שעניית אמן עצמו הרי זה כמצדק, אי"כ נמלא שמצדק זרחה כהנים בקול רם.

אלא שלכאורח י"ע לדעת ר"ת ובר"י, דשומע כעונה הרי הוא כמצדק בעצמו, אי"כ נמלא דאסור לשומע לענות אמן אחר המצדק, שהרי זה כעונה אמן אחר זרחתו, וכחז ברמב"ם צ"ל מה' זרכות ה"ז, ולמה לא יענה אמן אחר אהבה עולם מפני שהיה סוף זרכות ראשונות של ק"ש, וכן כל כיוצא בה מצרכות שמצרכין אותן תחלה לדבר, כגון זרכות שמצרכין לפני קריאת מגילה והדלקת נר חנוכה, למען לא יפסיק באמן בין זרחה, ובין הדבר שצריך עליו. וכי"כ כששמע הזרחה מאחר, שמדין שומע כעונה הרי הוא כמצדק בעצמו, אי"כ אסור לו לענות אמן, שהרי זה כמפסיק באמן בין הזרחה, ובין הדבר שצריך עליו.

והנה לדעת הרמב"ם דשומע כעונה לא הוי כמצדק בעצמו, אלא שהוא יולא ע"י המצדק, ובעניית אמן הוי כמצדק בעצמו, אי"כ שפיר הוא עונה אמן, ואין זה הפסק בין הזרחה ובין הדבר שצריך עליו, שהרי עניית אמן זה גופיה הוי הזרחה, ונמלא דאין הפסק בין הזרחה שהיה עניית אמן, לבין הדבר שצריך עליו, אבל לדעת ר"ת ובר"י ששומע כעונה הרי זה כמצדק בעצמו, אי"כ כשעונה אמן הרי יש הפסק בין הזרחה שצריך מדין שומע כעונה, לבין הדבר שצריך עליו.

ונראה דכתב רש"י בזרכות מ"ז ע"א, אין הבדל ראוי לנאום עד שיכלה אמן מפי העונים, אמן אחר זרחה המולא, דאף עניית אמן מן הזרחה היא, ואמרין צפרק כיז מצרכין צריך שתכלה זרחה קודם צליפה. הרי מבואר דעניית אמן אחר הזרחה, אין זה דין צפני עצמו שצריך לענות אמן אחר כל זרחה ששומע, אלא כמש"כ רש"י ש"אף עניית אמן מן הזרחה היא" כלומר; שעניית אמן מנומרת לזרחה עצמה. ואשר ע"כ עניית אמן אחר הזרחה אפילו של עצמו, לא הוי הפסק בין הזרחה לבין הדבר

שצריך עליו, כיון ש"אף עניית אמן מן הזרחה היא" אי"כ אין זה הפסק בין הזרחה לבין הדבר שצריך עליו.

וזה מבואר בזרכות מ"ב ע"ב, תני. חדא כעונה אמן. אחר כל זרכותיו הרי זה משובח, ותניא אידך הרי זה מגונה, לא קשיא הא צבונה ירושלים, הא בשאר זרכות. ופרש"י הא צבונה ירושלים שהיה סוף הזרכות הרי זה משובח, וכן בסוף זרכות דק"ש שחרית וערבית, ואחר כל זרכותיו דקתני צברייתא הרי זה משובח, אחר גמר כל זרכותיו קאמר, ואחר כל זרכותיו דקתני הרי זה מגונה, בסוף כל זרחה וזרחה קאמר. הרי מבואר דהעונה אמן בסוף כל זרחה וזרחה, הרי זה רק מגונה, ולא הפסק בין הזרחה לבין הדבר שצריך עליו, והעטם הוא כמש"כ בר"מ צ"ל מה' זרכות ה"ז, דאמירת אמן מורה שכבר גמר זרכותיו ואין לו לומר יותר, וכשעונה אחר כל זרחה וזרחה ה"ז מגונה, שמראה בכל פעם שמסיים ואח"כ חוזר ומצדק. והביא בר"מ שכתב רש"י שאחר סיום כל זרכות עונה אמן, ואפילו אחר גאל ישראל דשחרית וערבית, ולא הוי הפסק בין גאולה לתפלה, כיון שצריך לאומרו. והביאור הוא שהרי כתב רש"י כ"ל, ש"אף עניית אמן מן הזרחה היא" לכן עניית אמן לא הוי הפסקה, שהרי היא עצמה מן הזרחה היא. אבל הרמב"ם כתב צ"ל מה' זרכות ה"ז, דאסור להפסיק בין גאולה לתפלה בשחרית בעניית אמן, והיינו דעניית אמן לאו מן הזרחה היא, וע"י צ"מ שם. ורק אחר זרחה של ק"ש בערבית עונה אמן, שהרי גם אומרים קדיש ועונה אמן, וע"י תוס' זרכות ד' ע"ב.

אמנם הא דכתב רש"י שאחר סיום כל הזרכות עונה אמן, ואפילו אחר גאל ישראל דשחרית וערבית, ולא הוי הפסקה בין גאולה לתפלה כיון שצריך לאומרו, ולכאורח למד לא כתב שעונה אמן אחר אהבה עולם שהיה סוף זרכות ראשונות של ק"ש, ולא הוי הפסקה בין הזרכות לק"ש, כיון שצריך לאומרו, והיינו שעניית אמן היא עצמה מן הזרחה היא. (ולא כדעת הרמב"ם כ"ל, דאינו עונה אמן משום דהוי הפסק). וגרסא דרש"י סובר כדעת הרמב"ם שר"ע אור"ח סי' ס"א ס"ג, שעונה אמן אחר צורך הצומר בעמו ישראל באהבה, והעטם הוא כמש"כ בביאור הגר"א שם סי' נ"ט ס"ק י"ב, דזרכות אינן על ק"ש, ע"י. ואי"כ אין צורך כל חידוש שונה אמן אחר סוף זרכות ראשונות של ק"ש, אלא לחידוש הוא שעונה אמן אחר גאל ישראל דשחרית וערבית, ולא הוי הפסקה בין גאולה לתפלה, והיינו משום דעניית אמן היא עצמה מן הזרחה היא.

ובזה יהא ניחא הא דאיתא בזרכות מ"ז ע"א, ת"ר אין שוין לא אמן חטופה וכו', ולא אמן יתומה. ופרש"י יתומה שלא שמע הזרחה, אלא ששמע שוין אמן, והא דאמרין בהחליל (סוכה נ"א ע"ב) שצאלכסנדריו של מלרים היו מניפים צסודרים כשהגיע עת לענות אמן, אלמא לא שמעו וקא ענו, הכו מידע ידעי שהם עונים אחר זרחה, ועל איזו זרחה הם עונים, אלא שלא היו שומעים את הקול.

אולם הרמב"ם כתב צ"ל מה' זרכות כ"ד, וכל מי שלא שמע את הזרחה שהוא חייב בה לא יענה אמן בכלל

וכיון שהעיקר הוא בלב, לא שייך ברכה אלא במצוה שצריך
שלה במעשה, ומצדד אשר קדשנו כי המעשה הוא עיקר,
ולפיכך אין מצרכין על הגדל וכו'. וכן אנו מצרכין על
מקרא מגילה, ולקראת את הלל, שהקריאה הוא עיקר צין
שיצין או שלא יציוו שכך חיקנו חכמים לקרוא את הלל,
ולקראת את המגילה ואפילו אינו מצין, ולפיכך יש שם
ברכה ע"כ. (ועיי' לעיל סי' י"ט אות א'). ולכאורה י"ע
דהאיך מצרכין על ספירת העומר, הלא כתב המג"א ברי"ל
דאינו יוצא אלא כשמצין בלשון שהוא סופר, ולדברי המהר"ל
לא חיקנו ברכה אלא במצוה שצריך שיהיה עומד, שהקריאה
הוא עיקר צין שיצין או שלא יצין. אלא מוכח שהמהר"ל
סובר בדעת השאלות יעבץ, שיוצא ידי ספירת העומר אף
בלשון שאינו שומע, והיינו שגם בספירת העומר, עיקר
המצוה היא מעשה הספירה של הימים, ולכן הוא יוצא גם
כשהוא סופר בלשון שאינו מצין, ועיי' בשו"ת דבר אברהם
ח"א סי' ל"ד.

ויש להסתפק אם בספירת העומר הוא יוצא בהכרח
בלבד. והנה דין הרכור כדיבור, לכאורה הרמב"ם
סותר את עצמו, דכתב בהלכות ק"ש פ"ב ה"א, הקורא
ק"ש וכו', ונריך להשמיע לאזנו כשהוא קורא, ואם לא
השמיע לאזנו יא. ועיי' בכ"מ שיחזוק קריאתו בשפתיו,
לא שיקרא בלבד. אולם בהלכות ברכות פ"א ה"ז כתב, כל
הברכות כולן לריך שישימיע לאזנו מה שהוא אומר, ואם לא
השמיע לאזנו יא צין שהו"א בשפתיו צין שצריך בנצו.
וכתב בכ"מ דרש"י פירש בנצו, שלא השמיע לאזנו, אלא
הו"א בשפתיו, ומלשון רבינו שכתב צין שהו"א בשפתיו
צין שצריך בנצו, משמע דאע"פ שלא הו"א בשפתיו יא.
זה תימא הלא ב"כ ק"ש ה"ל פסק דהרכור לאו כדיבור,
א"כ למה גבי ברכות, שזה כולל גם ברכת המזון שהוא
מכ"מ, שהרי כתב כל הברכות כולן וכו', וזה נאמר גם כל
ברכת המזון כמ"ש שם ב"כ, צין שצריך בנצו יא, הלא
הרכור לאו כדיבור הוא.

אכן, כבר כתב השאגת אריה סי' ו' בדעת הרמב"ם, דהא
דפליגי בברכות כ' ע"ב, רבינו אומר הרכור כדיבור
דמי, ור"ח אומר הרכור לאו כדיבור דמי, דלא פליגי אלא
בק"ש דכתב זה דיבור שנאמר ודברת עם, אלמלא דיבור
בעי, שהרי אמרנו דבעל קרי מהרכור בנצו דאק"ש קאי.
ועל פליגי שם בסוגיא רבינו אומר ור"ח א"כ הרכור כדיבור
דמי, אבל בשאר כל המצוות דלא כתיב בכו דיבור, אפילו
ר"ח מודק דהרכור נמי סגי להו, הלכך בברכת המזון
דכתיב ואכלת ושבעת, וברכת סחמא, ולא נאמר ציה דיבור,
בהרכור בעלמא נמי סגי, אפילו לר"ח דס"ל הרכור לאו
כדיבור דמי, דהא לא כתיב ציה דיבור, הלכך א"ל דיבור
כלל, וה"ה לכל הברכות שהן מד"ם כעין ב"מ דאורייתא
חקון, ובהרכור בעלמא סגי להו וכו', עיי"ש.

והנה בדבריו מפורש בהשגות הראש"ד על הרי"ף ברכות
כ' ע"ב, דקו"ל כר"ח דהרכור לאו כדיבור דמי,
דר"א ור"א ב"א מתרבי אליבא, ועוד דבעין ודברת עם.
ועיי' במנין המצוות להרמב"ם בספר יד החזקה מ"ע ה',
לקרות קריאת שמע פעמים ציוס שנאמר ודברת עם בשכנך
ובקומך

בכלל העושים. ועיי' בכ"מ וכתב רבינו דהיינו דוקא בברכה
שנחייב בה, אבל אם לא נתחייב בה יכול לענות אמן
יתומה, ור"ח מדאמרינן בהחליל וכו', היו מניפין סודרין
כשהגיע שם לענות אמן, אלמלא לא שמעו וקא ענו, אלא
היינו טעמא לפי שכבר התפללו כל אחד ואחד ולא היו
מחוייבין בברכות שמצד ש"ך, היו יכולים לענות אמן אע"פ
שלא שמעו הברכה וכו', ורש"י חירץ בפ"א ע"כ.

ונראה דרש"י לעצמה ש"אף עניית אמן מן הברכה
היא" והיינו שבעניית אמן הוא מלמד למצדד,
א"כ לא שייך עניית אמן אפילו בברכה שאינו חייב בה,
אלא כשידעי שהם עונים אחר ברכה, ועל אחו ברכה הם
עונים, אבל כשלא ידעי כלל מהברכה, הרי לא שייך לומר
שאמן שהם עונים מן הברכה היא. אבל הרמב"ם הרי סובר
שעניית אמן לא הוי מן הברכה עצמה, ולהכי עניית אמן
צ"ח בברכה וצין הדבר שצריך עליו הרי זה הפסק, ואשר
ע"כ שפיר כתב שרק בברכה שהוא חייב בה לא יענה אמן
כשלא שמע את הברכה כיון שבעניית אמן הרי הוא כמצדד
בעצמו את הברכה כנ"ל, א"כ לא הוי כמצדד אם לא שמע
את הברכה שעונה עליה אמן, אבל ברכה שאינו חייב בה,
שעניית אמן לא הוי כמצדד בעצמו, אלא הוא רק עניית
אמן על ברכה שמצדד אחר, הוא עונה אמן גם כשלא שמע
את הברכה. ועיי' ב"י אור"ח סי' קכ"ד.

ה

והנה כתב המג"א הלכות פסח סי' חפ"ט סק"ב, ופשוט
דמוחר לספור (ספירת העומר) בכל לשון, ודוקא
בלשון שמצין, ואם אינו מצין לה"ק וספר בלשון לא יא,
דהא לא ידע מאי קאמר ואין זה ספירה כנ"ל, ע"כ. אולם
בשו"ת שאילת יעבץ ח"א סי' קל"ט, הביא את דברי המג"א,
והוא חולק עליו שיוצא ידי ספירת העומר אף בלשון שאינו
שומע. ועיי' ברכ"י אור"ח סי' חפ"ט סק"ה.

ונראה בציאור דברי המג"א, דהנה לכאורה י"ע דמנא
ליה דבספירת העומר אינו יוצא אלא כשסופר
בלשון שמצין, הלא בק"ש דאינו יוצא אלא בלשון שמצין,
למדים מקרא דכתיב שמע ישראל בכל לשון שאתה שומע,
כמבואר בסוטה ל"ב ע"ב, ועיי' במאירי שם קריאת שמע
דכתיב שמע בכל לשון שאתה שומע, ר"ל שיהא מצין את
הדברים. וא"כ בספירת העומר דליכא לימוד מקרא שצריך
להצין מה שסופר, מנא ליה שאינו יוצא אלא כשסופר
בלשון שמצין. אמנם זה פשוט דבספירת העומר לא לריך
קרא ללמוד שצריך להצין מה שסופר, שאם אינו מצין מה
סופר, אין על זה שם ספירה כלל, אלא מעשה קריאה
בעלמא, והלא המצוה היא וספרתם לכם, א"כ מנא הסברה
ידועין שצריך להצין מה שסופר, שאם אינו מצין אין זה
ספירה, אלא מעשה קריאה בעלמא.

והנה מדברי המג"א מוכח לא כדברי המהר"ל בספר
גבורות ה' פרק ס"ב וז"ל, ואם נאמר למה אין
מצרכין על הגדה, שהרי מצוה לספר ציגיתא מזרים, והיה
לנו לצדק על מצוה זאת. ויראה כיון דעיקר הדבר הוא
מחשבת הלל, ולריך להצין מה שסופר וא"כ לא הוי מידי,

ובקומץ. והיינו שפיקר המלך של ק"ש למדים מדכתיב ודצרת צם, רק זמני הקריאה למדים מדכתיב בשכבך ובקומץ, שהוא זמן שכיבה וזמן קומה. ולפי"ז רק בק"ש הכור לאו כדיבור הוא, משום שצריך תורת דיבור בק"ש דכתיב ציה ודצרת צם, משא"כ בצרכות אפילו בצרכת המזון דכתיב וצרכת, אבל לא כחוצ שצריך תורת דיבור, א"כ גם בהכור סגי אפי"ש שאינו כדיבור.

מעתה נראה בספירת העומר דכתיב וספרתם, אבל לא כחוצ שצריך דיבור, א"כ הרי זה בצרכת המזון לדעת הרמב"ם שיואל גם בהכור. ולפי"ז יש להזכר לא להכיר בספירה לפני שמצרך, שהרי כבר יואל ידי חובתו בהכור, אלא באופן שמחכוון במפורש לא ללכת בהכור. אולם הרא"ש כתב בפ"ג דברכות סי' י"ד, ה"א דמיא לעיל לא יצרך אדם צרכת המזון בלבו, ואם צריך יואל, היינו במויא שפסחיו בלא השמעת האוזן. והיינו שההכור בלבד אינו יואל בצרכת המזון, משום להכור לאו כדיבור דמי, ועיי' מג"א סי' ק"א סק"צ. וא"כ פשוט הוא שגם בספירת העומר אינו יואל בהכור, והיינו ה"א דהכור לאו כדיבור דמי, זה לא רק שאין על הכור תורת דיבור, אלא שהרי זה בכלל כלא אומר כלום. ועיי' בשו"ת הגר"א סי' ל' שמספקת אם בכותב הוא מקיים מצות ספירת העומר, עיי"ש. והנה כתב בעי"ז שו"ע אור"ח סי' מ"ז סק"צ, דכתיב ליכא אלא הכור דלאו כדיבור דמי, ולפי המבואר הרי בהכור בספירת העומר אם יואל ידי חובתו, מחולקים הרמב"ם והרא"ש, וכמש"כ.

והנה בשו"ע אור"ח סי' מ"ז סעי' ג', הכותב בדברי תורה אפי"ש שאינו קורא צריך לברך. (צרכת החורה). ובסעי' ד' שם, המכיר בדברי תורה אינו צריך לברך. ועיי' בעי"ז סק"צ, הכותב בד"ה לא ידעתי מקור לזה וכו', והלא פסק בסעי' שאחרי זה דלא מצרכין בהכור מעטם דלאו כדיבור דמי וכו', וכתיב ליכא אלא הכור וכו', ותו ק"ל דהא לגבי עדות מלינו מפיחם ולא מפי כחנם, וכיון דגלי לן קרא דכתיב לאו כדיבור, האין נצרך עליה ולי"ע ע"כ. ועיי' ביאור הגר"א שם סק"א.

אכן נראה, דמה שהוכיח בעי"ז דכתיב לאו כדיבור הוא, שהרי מלינו בעדות מפיחם ולא מפי כחנם, לכאורה דבריו תמוהים, דאפילו אם נאמר דכתיב כדיבור, היינו שלגבי הכותב עצמו זה הו"א כדיבור, דמעשה הכתיבה עצמה הוא כדיבור, אבל לגבי אחרים כתיבה לא הו"א כדיבור, שהרי הם לא שומעים את הכתיבה שהוא כדיבור, ולא עדיף כתיבה שהוא כדיבור, מדיבור בלחש שאחרים לא שומעים, ולפי"ז בעדות הרי צריך תורת דיבור לציד השומע את העדות, וכתיבה אפי"ש שהוא כדיבור, אבל ציד אינו שומע את הדיבור, אלא רק רואה את הכתב, ועל זה נאמר מפיחם ולא מפי כחנם, (ועיי' בשו"ת הגר"א סי' ל' ה"ל שכתב צח"ד, דכתיב דכתיב כדיבור דמי, מ"מ הו"א רק כשפסחיו נעו וקולו לא ישמע, עיי"ש). משא"כ בכותב ד"ה, כיון דלגבי הכותב זה הו"א כדיבור, לכן הוא צריך לברך צרכת החורה.

אלא שאכתי ל"ע ה"א דתמה בעי"ז, הלא כתיב ליכא אלא הכור, והכור לאו כדיבור דמי לגבי צרכת החורה, כמש"כ שם בשו"ע בסעי' ד', המכיר בד"ה אינו צריך לברך. ואפשר לומר דעשה השו"ע דכתיב עדיפא מהכור, דכתיב הוא כדיבור, ולפי"ז גם בספירת העומר הוא יואל ידי חובתו כתיבה.

ונראה עוד בזה, דכתב הרמב"ם במנין המלות בספר יד החזקה מ"ע י"א, ללמוד תורה וללמוד שנאמר ושננתם לצניך. הרי מבואר דללמוד תורה עצמו, וללמוד תורה לאחרים, חדא מלכ הוא, והיינו דללמוד לאחרים זהו שיעור ותנאי צקיום מלות ת"ת, דרק הלימוד באופן שאפשר ללמד גם לאחרים הוא מקיים מצות ת"ת. ואשר ע"כ אפשר לומר דבאמת כתיבה לאו כדיבור הוא, וה"א דכתיב ד"ה צריך לברך צרכת החורה, זהו משום דבמלות ת"ת לא צריך תורת דיבור, וכדעת הרמב"ם בצרכת המזון שיואל גם בהכור, כיון שלא כתיב ציה דיבור, כמו בק"ש דכתיב ודצרת צם, וה"ה במלות ת"ת דכתיב ושננתם לצניך, הרי זה בצרכת המזון דכתיב וצרכת, דלא צריך תורת דיבור, (ועיי' ביאור הגר"א אור"ח סי' מ"ז סק"צ שחמה, הלא מצרך על המלך, וכי ליכא מלך בהכור, והלא נאמר והגית צו וכו', ר"ל בלב עיי"ש). וה"א דאינו מקיים מצות ת"ת בהכור, היינו משום דקיום מצות ת"ת הוא רק באופן שאפשר ללמד גם לאחרים כנ"ל, ובהכור הרי אי אפשר ללמד לאחרים, ולפיכך המכיר בד"ה אינו מצרך צרכת החורה, משא"כ בכותב ד"ה, שאפשר עיי' הכתיבה גם ללמד לאחרים, א"כ הוא מקיים מצות ת"ת כתיבה אפי"ש שכתבה לא הו"א כדיבור, משום דבמלות ת"ת לא צריך תורת דיבור, משו"ה הוא צריך לברך צרכת החורה בכותב דברי תורה.

ו

והנה בפיקר ספיקת המג"א בעי"ז, אם בספירת העומר הוא יואל מדין שומע כעונה, ונחנא שזה תלוי במחלוקת רש"י והרמב"ם, ור"ת והר"י בעי"ז, שלדעת רש"י והרמב"ם דשומע כעונה לא הו"א כעונה ממש ואין על שמיעתו תורת דיבור, אלא שהמצרך מויאל את השומע, א"כ בספירת העומר אינו יואל מדין שומע כעונה, שהרי כתיב וספרתם שכתב ספירה לכל אחד ואחד. אמנם אפשר לומר שאפילו לדעת הרמב"ם הוא יואל בספירת העומר ששומע כעונה, שהרי בכל שומע כעונה הוא יואל גם עיי' הכור דנפשיה למ"ד דהכור כדיבור דמי, כמש"כ בעי"ז מגילת י"ע עיי"ז בעי"ז, ולפי המבואר בדעת הרמב"ם הרי בספירת העומר דלא כתיב ציה דיבור, לכ"ע הוא יואל גם בהכור, וא"כ בשומע ספירת העומר מאחר אפי"ש שאינו יואל מדין שומע כעונה דלא הו"א כסופר עצמו, מ"מ הוא יואל עיי' הכור דנפשיה, וזה הו"א כסופר עצמו ספירת העומר.

ונראה עוד בזה, דאפילו לרבינא בצרכות כ' ע"כ, דהכור כדיבור דמי, מ"מ חלוק הוא הכור מדיבור, דכתב המג"א סי' ס"ב סק"א שם החוס, דבקיודש, וצרכת הפירות, וצרכת המלות, והלל, הוא יואל אפילו אינו מצין בלשון שאומר. ואשר ע"כ נראה דהו"א רק כשאומר את צרכת

בזה נפ"מ כשלח מבין הלשון, דמלך הרהור דנפשי לא ילא, ומשום שומע כעונה ילא.

ובזה יחא נחא הא דחמא הגרמ"א צברכות כ' ע"ב, על
הא דצפי רבינא חי נשים צבהמ"ז דאורייתא או
דרבנן, נ"מ להוציא את האנשים י"ח, וכלל לרבינא לשיטתו
דסובר הרכור כדיבור דמי, אף אם אשה צבהמ"ז דרבנן,
מ"מ יהיו יולאים אנשים צברכתא, דכיון דשומע לא גרע
מהרכור וכו', עיי"ש. ולפי המבואר הרי נחא דיש בזה
נפ"מ כאשר השומע אינו מבין הלשון, אי"כ מנא הרכור
דנפשיה לא יולא, אבל מדין שומע הוא יולא, אם נשים
צבהמ"ז דאורייתא.

ולפייז מיושב גם קושיה בענין הרי"ל, ולמה חש"י אין מו"יאים אחרים י"ח בקריאת המגילה, הלא מלד הכורז דנפשיה ילאו ידי חובתן, למיך דהכורז כדיבור דמי. אמנם לפי המבואר הרי ניחא, דליתא במגילה י"ח ע"א, בלועז ששמע אשורית ילא וכו', והא לא ידע מאי קאמרי וכו', אעו אן האשחרניס בני הרמכים מי ידעין, אלא מלח קריאה ופרסומי ניחא, הכא נמי מלח קריאה ופרסומי ניחא. וח"כ בכה"ג בלועז ששמע אשורית, הרי מלד הכורז דנפשיה לא ילא, כיון שאינו מצין כגשון שמכרכר, הרי זה כלא אמר כלום, אבל מדין שומע כפופה הוא ויאלא, א"כ באופן זה קמ"י דחש"י אין מו"יאים אחרים ידי חובתן בקריאת המגילה.

מצעה נראה לדעת המג"א כ"ל, דבספירת העומר אינו יולא כשאינו מצין הלשון שסופר, א"כ שפיר הוא יולא כאשר שומע הספירה מאחר, כיון שהוא מצין את הספירה ששמע, א"כ הוא יולא משום הרכור ונפשיה, לדעת הרמב"ם דהיכל דלח כתיב שצריך דיבור, הוא יולא גם צרכור. אולם לדעת השאילת יעבץ דבספירת העומר הוא יולא גם כשאינו מצין הלשון שסופר, א"כ צאופן זה אינו יולא ידי ספירה משום הרכור ונפשיה כ"ל, אלא רק מדין שומע כעונה, ובספירת העומר הרי כתיב וספרתם שחבא ספירה לכל אחד ואחד, שאינו יולא ע"י חזירו, וכמש"ל.

1

והנה כתב הרמב"ם צפ"ז מה' תמידין ומוספין ככ"ב,
והריך לזכר בכל לילה צפ"י אח"י אקצ"ו על ספירת
העומר קודם שיספור, מזה ולא צריך יאל ואינו חוזר
ומצרך. ועיי' צפ"מ וריך לזכר בכל לילה וכו', פשוט הוא
שמצרכין עליו כדרך שמצרכין על כל המלות. ולכאורה י"ע
הלא זה כבר כתב הרמב"ם צפ"א מה' צרכות כ"ג, וצפ"א
שם, שמצרכין על כל מלה, א"כ מאי חידוש הוא צמלות
ספירת העומר שצריך לזכר קודם שיספור.

וגראה דכרי כחז המג"א סי' תפ"ט סק"ב ה"ל
דבספירת העומר מותר לספור בכל לשון, ודוקא
בלשון שמדין, אבל אם אינו מדין הלשון אין זה ספירה.
וכבר מתבאר לעיל (אות ה'), שהמהר"ל בספר גבורות ה'
פרק ס"ב חולק על המג"א, שהרי כחז שאין צרכה על
מזה שהיא באמירה, אלא על אמירה שלא צריך להדין

מב

הצרכה כדיבור, דכיון שהו"א חת הצרכה בשפתיו, הוא
 וואס גם כשצלו אינו מצין מה שאומר, אזל כשמהרר
 הצרכה צלצו, ואינו מצין מה שמררר, הרי זה כלל
 מררר כלל צלצו, ואינו וואס ידו חוצתו צרכור כשלא
 מצין מה שמררר. ועיי' שאגת אריה סי' ז' שהציו צס
 הרש"א דצרכור הלז לא שייך לשון, ותמל עליו דודאי
 צרכור נמי שייך לשון, אם לריך לררר צלכ"ק דוקא, או
 צמחרר צלל לשון סגי וכו' עיי"ש, ואכמ"ל.

ובזה יבא נחמא בא דחמא בער'א מגילה י"ע ע"ב בגין,
על הא דשינוי הכל כשרין לקרות את המגילה, חוץ
מחש' שוטב וקטן, וקשה לרבינא דהרבור כדיבור דמי,
אמאי חש'ו א"ת אחרים י"ח הואיל וכן אין מחויבים
בדבר, בא אפילו בשומע מן הממויב א"א לו ללכת א"א
מטב אחינו לשמוע מה שזא מו"א מפיו, דא"א לאו כלום
הוא, וא"א בכה"ג בשומע מאינו מחויב בדבר מאי בוי, דל
מכאן קריאה זו, אפ"א יולא י"ח ע"י הרבור דנפשיה.

וכן תמה בשר"ת חתם סופר ח"ו סי' י"ט, דהא"ך ילפין
בסוכה ל"ח ע"ב מקרא דשומע כעונה, דילמא משום
דהרבור דביצור דמי, וברי כל שומע כעונה הוא מהרר
צלבו, עיי"ש. וצווחר יש לחמוה על הרמז"ם, דכתב צפ"א
מ"י צרכות ה"ן, דכל הצרכות כולן יאל, צין שהוליא
צפפתיו, צין שצירק צלבו, ח"כ למה כתב שם צה"א, כל
השומע צרכה מן הצרכות מתחלחל ועד סופה, ונחכוון
ללאח צה ידי חובתו יאל, ואע"פ שלא ענה אמן, והיינו
מדין שומע כעונה, וכלא צלחו הכי יאל, שהרי כל שומע
מהרר צלבו, ולדעת הרמז"ם הרי צצרכות צהרבור צלבו
הוא יולא ידי חובתו.

אכן נראה דיש בזה ופ"מ כשלא מצין הלשון של הצרכה, ח"כ מנד הרכור דנפשיה לא יואל כ"ל, אבל מדין שומע כעונה שפיר יואל, שהרי בצרכות הוא יואל גם כשאינו מצין הלשון שמצרך. ואפילו בצרכת המזון דאינו יואל כשלא מצין הלשון כמש"כ המג"א סי' ס"ב סק"ח בשם החוס', מ"מ מדין שומע כעונה הוא יואל גם כשאינו מצין הלשון, כמו שהביא הב"י טור אור"ח סי' ק"יג בשם רש"י, דנשים השומעות צרכת המזון יואלות אע"פ שאינן מצוניות, ודרכי משה שם, המנהג. צ"מזן הזה כדברי רש"י ולא ראייתי מעולם מי שמיחה בדבר. וכבר נתבאר לעיל (סי' ט' אות ב'), דהיינו לדעת רש"י והרמב"ם דשומע כעונה אין זה כעונה ממש, ואין על שמיפתו תורת דיבור, אלא שהמצרך מו"ל אח השומע ידי חובתו, וכיון שכן רק המצרך לריך להבין מה שאומר, שאל"כ הרי זה כלא חומר כלום בצרכת המזון, אבל השומע יואל גם כשלא מצין הלשון, שהרי הוא בכלל אינו חומר כלום, אלא המצרך מו"ליו ידי חובתו, והמצרך הלא מצין מה שאומר.

ועוד, דכבר נתבאר לעיל (סי' י"ט אות ח) בדעה הרמב"ם, דצרכה המזון היא ככל הצרכות, דיוצא המזכך גם כשאינו מזין כלשון שמזכך עיי"ש. וא"כ בלאו הכי יוחא הא דלריך השומע לאלה צרכה המזון מדיון שומע כעונה, והלא הוא יוצא משום שמהרהר בלבו הצרכה, דיש

מה שאומר, כגון מקרא מגילה, ולקרוח את ההלל, שהמאזר
 הוא מעשה האמירה אפילו אינו מבין מה שאומר, אבל
 מזה שהיה באמירה ואריך להבין מה שאומר לא תיקנו זה
 ברכה. ולפי"ז בספירת העומר שתיקנו זה ברכה, אי"כ מוכח
 דסובר כדעת השאילת יעבץ הכ"ל, שגם בספירת העומר
 הוא מקיים מצות ספירה, אפי"כ שאינו מבין מה שסופר.
אמנם הרמב"ם סובר כדעת המג"א, שאם אינו מבין
 מה שסופר אין עליו שם ספירה, ואשר ע"כ הולך
 הרמב"ם לומר שמצרכין על מצות ספירת העומר, כלומר
 לאפוקי מסדרת המכר"ל הכ"ל, והיינו דהרמב"ם לעצמיה
 דכתב בפ"א מה' ברכות ה"ז, שהברכות של ק"ש הם ברכות
 במצות, ואסור להפסיק בין הברכה ובין הדבר שצריך עליו,
 והלא בק"ש הוא לריך להבין מה שאומר כמש"כ המג"א
 סי' ס"ב סק"א, אי"כ מוכח שתיקנו ברכה לא רק על מצוה
 שיואל במעשה הקריאה בלבד, אלא אפילו על קריאה שצריך
 להבין מה שאומר תיקנו ברכה. (ועיי' לעיל סי' י"ט אות
 ה עיי"ש).

והנה לכאורה ל"ע עלם דברי הרמב"ם, דכתב ואריך לצרך
 בכל לילה וכו', על ספירת העומר, קודם שיספור.
 והלא כתב הרמב"ם בפ"א מה' ברכות ה"ט, נעל את
 הלולב מצרך על נטילת לולב, שכיון שהגביה יאל ידו חוצהו,
 אבל אם צריך קודם שיטול מצרך ליעול לולב כמו לישב
 בצובה, מכאן אחר למד שהמצרך אחר שעשה מצרך על
 העשייה, אבל נטילת ידים ושחיטה, הואיל ודברי הרשות
 הן אפילו שהע' לעצמו, מצרך על השחיטה, ועל כסוי הדם,
 ועל נטילת ידים וכו'. ועיי' בהשגת הראב"ד, ובכ"מ שם.
 ואי"כ בספירת העומר שלדעת הרמב"ם בפ"ז מה' חמידין
 ומוספין הכ"ד, היא מצוה מה"ת גם בזמן הזה, הרי היה
 לו לצרך לספור העומר, ולא על ספירת העומר, כיון שהוא
 מצרך לפני קיום המצוה, ועיי' רא"ש פסחים פ"א ס"ו.

לכן נראה דכתב הרמב"ם בפ"ז מה' חמידין ומוספין
 הכ"ב, מצות עשה לספור שבע שבתות תמימות מיום
 הבאת העומר וכו'. ובהלכה כ"ג כתב, שכה ולא מנה בלילה
 מונה ציוס. ועיי' תוס' מנחות ס"ו ע"א ד"ה זכר, שהביאו
 זה בשם רב"ג, והיכא דשכח לספור בלילה פסק רב"ג
 שסופר ציוס. עוד פסק רב"ג, שאם הפסיק יום אחד ולא
 ספר שוב אינו סופר, משום דבעי' תמימות. וכתבו התוס',
 ותימה גדולה הוא ולא יתכן, ע"כ. והביאור הוא כמש"כ
 צביאור הגר"א סי' תפ"ט ס"ק י"ח, דהתוס' ס"ל דאף
 צודאי לא ספר שסופר בשאר הלילות, דכל לילה מצוה צפני
 עצמה. אבל הבה"ג סובר דכל ימי הספירה מצוה אחת היא,
 משו"כ אם הפסיק יום אחד ולא ספר שוב אינו סופר,
 משום דבעי' תמימות.

ובן כתב הרא"ש סוף פסחים, כתב רב"ג שאם הפסיק
 יום אחד ולא סופר שוב אינו סופר דבעי' תמימות.
 ואין נראה לרי' דכל לילה מצוה צפני עצמה היא. והנה
 הרמב"ם כתב בסכ"מ מצוה קס"א, היא שאנו לספור
 מקצירת העומר חשעה וארבעים יום וכו', וכמו שמצות מנין
 השנים והשמיטה מצוה אחת כמו שבארנו, הן ספירת העומר
 מצוה אחת וכו', ואל יעשך אמרס (מנחות ס"ו ע"א) מצוה

לממני יומי, ומאזר לממני שבועי, ותחשוב ששם שתי מצות.
 כי כל חלק וחלק מחלקי מצוה שיכיו לה חלקים, מצוה
 לעשות כל חלק ממנה וכו', והר"א בברור על זה היותו
 מונים ג"כ בכל לילה ששם כך וכך שבועות, כך וכך ימים,
 ואילו היו השבועות מצוה צפני עצמה, לא היינו מסדרין
 ענינה אלא בליל השבועות, והיינו אומרים שתי ברכות על
 ספירת העומר, ועל ספירת שבועי העומר, ואין הדברים
 הן אלא המצוה היא ספירת העומר יומי ושבועי כמו
 שחקנו ע"כ.

אמנם בספר רבינו ירוחם (נתיב חמישי ח"ד) כתב ח"ל,
 ליל שני של פסח מצרכין אקצ"ו על ספירת העומר,
 ותימה הוא למה אין מצרכין ב' ברכות אחת לימים, ואחת
 לשבועות, שהרי ב' מצות הן וכו', ונראה לן משום דכתיב
 ז' שבועות תספור לך וגו', וכתיב נמי מיום הוצאתם את
 העומר וגו', ז' שבועות תמימות תביינה, נמצא שלא נכתב
 ספירת שבועות כי אם גבי העומר, אבל ספירת הימים לא
 כתיב גבי עומר, נמצא דספירת הימים הוא מן התורה
 אפילו בזה"ל, וספירת השבועות בזמן דאיכא עומר, והיו
 מצרכין זה על זה בזמן שצית המקדש קיים וכו', ובזמן
 הזה אנו סופרים לשבועות זכר למקדש, ודבר שהוא זכר
 למקדש בלבד אין מצרכין עליו וכו', עיי"ש.

הרי מוצא דלדעת הרמב"ם ספירת יומי וספירת שבועי
 חדא מצוה היא, וזה נוהג מה"ת בזה"ל, ולדעת
 רבינו ירוחם ספירת יומי וספירת שבועי שתי מצות הם,
 ובזמן המקדש היו מצרכין שתי ברכות אחת לימים, ואחת
 לשבועות, אבל בזה"ל רק ספירת יומי הוא מה"ת, משום
 שאינו תלוי בעומר, משא"כ ספירת שבועי דכתיב גבי עומר,
 אינו נוהג בזה"ל מה"ת, ואנו סופרים לשבועות רק משום
 זכר למקדש, משו"כ אין מצרכין על ספירת שבועי בזה"ל,
 כיון שהוא רק זכר למקדש.

ונראה דהרמב"ם סובר כדעת הבה"ג, דכל ימי הספירה
 מצוה אחת היא, ואי"כ גם ספירת שבועי היא חלק
 מהמצוה של ספירת העומר כמש"כ בסכ"מ הכ"ל, שהרי
 גם ספירת כל לילה היא רק חלק מהמצוה של ספירת
 העומר, ולא מצוה צפני עצמה היא לספור בכל לילה, אי"כ
 ה"כ ספירת שבועי היא חלק מהמצוה של ספירת העומר,
 שכולו חדא מצוה היא של ספירת העומר. אבל רבינו
 ירוחם שם הכריע לא כהבה"ג, אלא שאם שכה ולא ספר
 יום אחד, כתב ר"י דכל לילה מצוה צפני עצמה היא, ואפי"כ
 שהפסיק יום מלמנות מורה שאר הימים, וכיון שכן שכל
 לילה מצוה צפני עצמה היא, אי"כ פשוט הוא שספירת שבועי
 מצוה צפני עצמה היא, ואין היא בכלל מצוה ספירת הימים.
מעתה יתבאר שפיר הא דכתב הרמב"ם הכ"ל, ואריך
 לצרך בכל לילה וכו', על ספירת העומר קודם
 שיספור. ונראה דעיקר החידוש הוא לא עלם הברכה, וזה
 פשוט הוא (כמש"כ הכ"מ שם) שמצרכין עליו בדרך
 שמצרכין על כל המצות, אלא החידוש הוא שמצרך "בכל
 לילה" שהרי לדעת הרמב"ם כל לילה היא לא מצוה צפני
 עצמה, אלא כל ימי הספירה מצוה אחת היא, אי"כ היה
 צריך לצרך בתחילת הספירה על כל ימי הספירה, ועיי' פרי

מגדים ה' פסח סי' חפ"ט צאשל אצרכם סי' י"ג, שהעיר
 צה, אי כולבו חדא מלוא, איך מצרכין בכל לילה וי"ט.
 ואשר ע"כ כתב הרמב"ם וז"ל לזכר בכל לילה, ואשר
 דכולבו חדא מלוא היא, מ"מ מצרך בכל לילה, משום
 שהצרכה היא לא על קיום המלוא, אלא על מעשה המלוא,
 ובספירת העומר אע"פ שכולבו חדא מלוא היא, מ"מ מעשה
 המלוא של הספירה יש בכל לילה בנפרד, שהרי יש הפסק
 בין ספירה לספירה, ולכן בכל לילה הוא צריך לזכור על
 ספירת העומר.

ולפי"ז מיושב שפיר הא דכתב הרמב"ם דבספירת העומר
 הוא מצרך על ספירת העומר, והלא צ"ה צרכות
 כתב, דעל כל המלות שמצרך עובר לעשייתן, הוא מצרך
 "בלמד" ולא "על", וא"כ היה צריך לזכור "לספור" העומר,
 ולא "על" ספירת העומר. ונראה לדעת הרמב"ם דכל ימי
 הספירה חדא מלוא היא, א"כ נמלא כשסופר יום שני
 בעומר, הוא לא רק סופר אח יום השני, אלא גם סופר
 את יום הראשון, וכן בכל ימי הספירה הוא סופר לא רק
 היום שמועד בו, אלא הוא סופר גם הימים שעברו מימי
 הספירה, כיון שכולבו ימי הספירה חדא מלוא היא, א"כ
 גם הימים שעברו הם בכלל מלות ספירה, ואשר ע"כ נוסח
 הצרכה היא "על" ספירת העומר, כיון שהוא מצרך גם
 על ספירת הימים שעברו, וזה כדעת הרמב"ם צ"ה צרכות,
 דאם מצרך על מלוא שכבר קיים הוא מצרך "על". וגם

ציוס הראשון של ימי הספירה, הוא מצרך "על" ספירת
 העומר, אע"פ שהצרכה היא רק על היום שמועד בו, כיון
 שצאשאר ימי הספירה הוא מצרך "על" ספירת העומר כנ"ל,
 לכן גם ציוס הראשון הוא מצרך על ספירת העומר.

ובזה יראה נחמא הא דסיים הרמב"ם כנ"ל, מנה ולא צריך
 ילא ואינו חוזר ומצרך. ולכאורה מאי חידוש הוא
 שאינו חוזר ומצרך, הלא כבר קיים המלוא, וכבר כתב
 הרמב"ם צפ"ח מה' צרכות ה"ה, העושה מלוא ולא צריך,
 אם מלוא שעדיין עשייתה קיימת מצרך אחר עשייה, ואם דבר
 שעבר הוא אינו מצרך וכו'. ונראה דבספירת העומר אפשר
 לומר שעדיין עשייתה קיימת, כיון שכל ימי הספירה מלוא
 אחת היא, א"כ כשלא צריך לפני שספר בתוך ימי הספירה,
 יש לומר דמצרך גם לאחר שספר, כיון שמלות הספירה
 עדיין עשייתה קיימת, היינו לספור שאר ימי הספירה,
 שהרי כולבו חדא מלוא היא, ולכן הולך הרמב"ם לומר
 מנה ולא צריך ילא ואינו חוזר ומצרך, והיינו שאע"פ שכל
 ימי הספירה מלוא אחת היא, אבל מעשה המלוא הרי יש
 בכל לילה בנפרד כנ"ל, ואשר ע"כ יש חוצה צרכה בכל לילה
 כסופר, משום שהצרכה היא לא על קיום המלוא, אלא על
 מעשה המלוא, וכיון שכן אם מנה ולא צריך אינו חוזר
 ומצרך, משום שמעשה המלוא של ספירת העומר, אין
 עשייתה קיימת, שהרי כבר עבר מעשה המלוא של הספירה
 לאחר שספר, משו"ה אינו חוזר ומצרך, וכמו שכתבתי.

סימן כו

הבאת העומר מעבר הירדן

א

רוחא ה"א, מלות עשה להפריש ערי מקלט שנאמר שלש
 ערים תבדיל לך, ואין ערי מקלט נובגת אלא בארץ ישראל.
 ועיי' צכ"מ ואין ערי מקלט נובגת אלא בא"י וכו', ומה
 ששנינו בספרי אין לי אלא שקולטות בארץ כנען, בחו"ל
 מנין ת"ל תהיינה, ז"ל דה"ק אין לי אלא שקולטות אלא
 לבני הארץ, לבני חו"ל מנין, א"כ חו"ל קרי לעבר הירדן.
 הרי בחירונו השני כתב הכ"מ, דעבר הירדן קרי חו"ל,
 והיינו דלאו בכלל א"י היא.

וכן משמע מדברי הרמב"ם שם ה' רוחא פ"י ה"א, אין
 דין עגלה ערופה נובג אלא בארץ ישראל, וכן בעבר
 הירדן. ועיי' צכ"מ בספרי סוף פרשת שופטים, אשר ה'
 חלקיק נותן לך לרבות עבר הירדן. והיינו דעבר הירדן
 לאו בכלל א"י היא, לכן צריך לרבות שבעגלה ערופה נובג
 גם בעבר הירדן.

[והנה לכאורה י"ט ע"ש דברי הכ"מ שכתב לפרש את
 דברי הספרי אין לי אלא שקולטות בארץ כנען,
 בחו"ל מנין ת"ל תהיינה, דחו"ל קרי לעבר הירדן, וזה
 חייב דלמה לי קרא לרבות שרי מקלט קולטות בעבר
 הירדן

הרמב"ם צפ"ז מה' תמידין ומוספין ה"ה, אין מציאין
 מנחה זו אלא מארץ ישראל, שנאמר והבאתה
 את עומר ראשית קצירכם אל הכהן, מלותיו לבוא מן
 הקרוב, לא בא מן הקרוב מציאין אותה מכל מקום בארץ
 ישראל. ועיי' ברכי יוסף ה' פסח סי' חפ"ט סק"ג,
 שמתחפף אי מלו לאחיו מנחת העומר מעבר הירדן,
 והביא שיש בזה מחלוקת הראשונים וגדולי הפוסקים,
 דכתב רש"י בסנהדרין י"א ע"ב, ומציאין עומר מעבר
 הירדן. אלא דעבר הירדן בכלל א"י היא, ומציאין משם
 מנחת העומר. אמנם ה"ר' צנדרס כ"ב ע"א, ד"ה ה"ה
 שכתב לא עברין ירדנא כתב, ועבר הירדן לא נתקדש
 להבאת העומר, ולמקלט קדושות. ועיי' בגליון הש"ס
 להגרע"א שם, שהעיר מדברי רש"י הנ"ל, דכתב במפורש
 שמציאין העומר מעבר הירדן.

והנה דעת הרמב"ם כתב בצרכי שם, דמשמע מדבריו
 דעבר הירדן לאו בכלל א"י היא, דכתב צפ"ח מה'